

De leden Sneller (D66), Dijkstra (NSC) en Boswijk (CDA)
Tweede Kamer der Staten Generaal
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Datum

12 november 2024

Contactpersoon

J.M.E. Smilde

Onderwerp

Advies inzake het initiatiefwetsvoorstel inzake de herijking en verrijking van het strafrechtelijk sanctiestelsel met het oog op het terugdringen van de korte vrijheidsstraf

Geachte lezer,

Op 1 oktober 2024 werd in de vorm van een concept-wetsvoorstel het burgerinitiatief inzake de herijking en verrijking van het strafrechtelijk sanctiestelsel ter (internet)consultatie aangeboden. Dit initiatief gaat over het terugdringen van de korte vrijheidsstraf en is opgesteld onder de vleugels van de stichting Restorative Justice Nederland en de Universiteit Maastricht, mede op basis van een uitgebreide raadpleging van 'het veld' (staande en zittende magistratuur, reclassering, Slachtofferhulp Nederland en het gevangeniswezen).¹ Het voorstel wordt onder meer ondersteund door mr. Johan Bac, directeur van Reclassering Nederland. De Kamerleden Sneller (D66), Dijkstra (NSC) en Boswijk (CDA) zijn voornemens dit voorstel als initiatiefwetsvoorstel in te dienen. Zij hebben het voorstel in internetconsultatie gebracht.

Het voorstel beoogt een belangrijke herziening van het strafrechtelijk sanctiestelsel en voorziet in:

- de invoering van elektronische detentie als zelfstandige hoofdstraf;
- de invoering van de vervangende taakstraf en vervangende elektronische detentie;
- doorvoering van enkele wijzigingen in de regeling inzake de taakstraf en de vrijheidsstraf.

De Wetenschappelijke Commissie (WeCo) van de Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak (NVvR) heeft met instemming kennisgenomen van de internetconsultatie. Het is volgens de WeCo een goed idee op het punitieve spectrum uit te breiden door elektronisch toezicht als hoofdstraf en als vervangende sanctie te kunnen opleggen. In dat laatste geval gaat het om zaken waarin de taakstraf niet of slechts ten dele wordt verricht, maar ook bijvoorbeeld als een geldboete niet wordt voldaan. Vrijheidsbenemende sancties zijn

¹ De tekst van het concept-initiatiefvoorstel is opgesteld door Prof. mr. Dr. Jacques Claessen (bijzonder hoogleraar Restorative Justice UM), mr. Dr. Ester Post en drs. Gert Jan Slump.

kostbaarder, en – belangrijker – minder aantrekkelijk voor de veroordeelde én voor de samenleving; wie wordt gedetineerd, wordt immers geheel aan een normaal maatschappelijk functioneren onttrokken. Dat heeft niet zelden onbedoelde nevenschade tot gevolg, zoals het verlies van een baan en/of opleiding. Aannemelijk is dat mede daardoor de kans op recidive groter wordt, zelfs al wordt iemand voor betrekkelijk korte tijd gedetineerd. In dit verband verwijst de WeCo naar Reclassering Nederland die dit initiatiefvoorstel uitdrukkelijk ondersteund.

Niet in alle zaken waarin de rechter van oordeel is dat niet kan worden volstaan met een taakstraf of een geldboete zal hij elektronische detentie kunnen opleggen.² Ook de praktische condities voor de toepassing van deze sanctie, zoals een stabiele woonsituatie en enkele andere omstandigheden in de sociale omgeving van de verdachte, zullen niet altijd aanwezig zijn. Maar volgens de WeCo zal de elektronische detentie in veel gevallen een goede aanvulling bieden voor een adequate en passende bestraffing. Elektronische detentie kan bovendien voorkomen dat psychisch of anderszins kwetsbare verdachten in een detentiesituatie belanden. Juist bij deze categorie verdachten knelt toepassing van het taakstrafverbod op dit moment in het bijzonder.

Artikel 22 lid 3

Te verwachten is dat de rechter in de praktijk graag van deze nieuwe detentiemodaliteit gebruik zal maken. De WeCo onderschrijft de beschouwingen in de toelichting die erop neerkomen dat rechters en officieren van justitie een (korte) onvoorwaardelijke vrijheidsstraf vaak als te zwaar beoordelen, gezien de vaak negatieve nevengevolgen daarvan, zoals het verlies van een baan, maar een taakstraf/boete soms niet langer passend achten (of niet kunnen toepassen, gezien het taakstrafverbod dat de wetgever eerder heeft geformuleerd). Art. 22 lid 3 (nieuw) beperkt de oplegging van elektronische detentie echter tot die gevallen waarin een rechter een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf zou hebben opgelegd als er geen mogelijkheid van elektronische detentie zou bestaan. Die formulering komt de WeCo nogal paternalistisch voor en getuigt in elk geval niet van veel vertrouwen in de magistratuur. Volgens de WeCo kan dit onderdeel van het nieuwe artikel 22 worden gemist. Het argument dat de zogenaamde “net widening” moet worden voorkomen, overtuigt niet, mede omdat – zoals in de toelichting terecht wordt betoogd – de elektronische detentie wel degelijk als een échte (want serieus vrijheidsbeperkende) sanctie wordt ervaren. Als een rechter toch kiest voor een gevangenisstraf van minder dan zes maanden, zal hij dit strenger moeten motiveren (conform art. 359 Sv³) en dat zal indringender worden nu met dit instrument de alternatieven voor (korte) vrijheidsstraffen toenemen.

² Denk daarbij aan recidive van betrekkelijk lichte delicten, waarbij aan first offenders een geldboete en/of een taakstraf wordt opgelegd.

³ Het nieuwe, onder vernummering ingevoegde, art. 359 lid 7 Sv..

De WeCo is evenmin gelukkig met de voorgestelde redactie, die in de laatste volzin (nota bene tussen haakjes) de openbare veiligheid op een onduidelijke manier in het voorstel betreft. Kennelijk is bedoeld deze factor als een aparte beperkingsgrond te formuleren. Naar de mening van de WeCo is niet voldoende duidelijk wat daarmee precies wordt bedoeld, zodat het de rechtspraak bij de toepassing van dit begrip te weinig houvast biedt. Deze beperkingsgrond – als daar bij de wetgever al behoefte toe zou bestaan – verdient dus nadere toelichting. Bij aanvaarding van het voorstel stelt de WeCo voor deze beperkingsgrond neer te leggen in een apart artikellid.

De Wetenschappelijke Commissie,

mr.dr. G.K. Schoep
voorzitter